

Οι Αρταμάνοφ

Μαξίμ Γκόρκι

μετάφραση
Άρης Αλεξάνδρου
επίμετρο
Γιώργος Τσακνιάς

ΟΙ ΑΡΤΑΜΑΝΟΦ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σειρά: sub rosa

Διεύθυνση σειράς: Ελένη Κεχαγιόγλου

Μαξίμ Γκόρκι, *Οι Αρταμόνοφ*

Τίτλος πρωτοτύπου: *Дело Артамоновых (Delo Artamonovykh)*

Μετάφραση από τα ρωσικά: Άρης Αλεξάνδρου

Επίμετρο: Γιώργος Τσακνιάς

Διορθώσεις: Νάντια Κουτσοουρούμπα

Σελιδοποίηση: Κωνσταντίνος Καπένης

Φιλμ, μοντάζ: Μαρία Ποινοπού-Ρένεση

Copyright® για την ελληνική γλώσσα, Κατερίνα Καμπάνη και

Σ. Πατάκης ΑΒΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη), 2018

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Δεκέμβριος 2018

Πρώτη έκδοση στη ρωσική γλώσσα, 1925

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα σε μετάφραση Άρη Αλεξάνδρου

από τη «Βασική βιβλιοθήκη της παγκόσμιας κλασικής λογοτεχνίας»,

εκδόσεις Αφοί Συρόπουλοι & Κ. Κουμουνδουρέας Ο.Ε., 1959, σελ. 533-754

ΚΕΤ Γ007 ΚΕΠ 990/18 ISBN 978-960-16-8125-2

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΥΡΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

ΜΑΞΙΜ ΓΚΟΡΚΙ

Οι Αρταμάνοφ

μυθιστόρημα

Μετάφραση από τα ρωσικά

ΑΡΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Επίμετρο

ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΣΑΚΝΙΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κεφάλαιο I.	11
Κεφάλαιο II	164
Κεφάλαιο III.	300
Κεφάλαιο IV.	384
ΕΠΙΜΕΤΡΟ του Γιώργου Τσακνιά	503
Εκδοτικό σημείωμα.	523

*Στον Ρομαίν Ρολλάν,
στον άνθρωπο,
στον ποιητή.*

Κάνα δυο χρόνια μετά την απελευθέρωση των δουλοπαροίκων, ανήμερα της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, στην πρωινή λειτουργία, το εκκλησίασμα του Αγίου Νικολάου άρχισε να μην πολυακούει τους ψαλτάδες κι έστρεψε την προσοχή του σ' έναν «ξένο».

Ο «ξένος» αυτός άνοιγε δρόμο μέσ' απ' το πλήθος, έσπρωχνε δεξιά κι αριστερά τους ανθρώπους με τους αγκώνες του—κι ούτε που του πέρασε απ' το μυαλό να ζητήσει συγνώμη από κανέναν— κι άναβε ακριβά κεριά μπροστά στις εικόνες, διαλέγοντας εκείνες που οι κάτοικοι της πολιτείας Ντρέμοφ τις είχαν για πιο σπουδαίες και τις τιμούσαν ιδιαίτερα. Ήταν ένας άντρας θεόρατος, με μια μεγάλη γκριζα, σγουρή γενειάδα. Τα μαλλιά του, μαυριδερά, ήταν τόσο πυκνά που νόμιζες πως φόραγε σκούφο, κι ήταν κι αυτά σγουρά, σαν τα μαλλιά των Τσιγγάνων. Είχε μεγάλη, χοντρή μύτη και τα σταχτογάλανα μάτια του κοιτάζανε άφοβα, με θράσος, θα 'λεγες, κάτω απ' τα σμιχτά, πυκνά του φρύδια. Οι κάτοικοι της πολιτείας Ντρέμοφ παρατήρησαν πως, όταν κατέβαζε τα χέρια του, οι φαρδιές του παλάμες αγγίζανε τα γόνατα.

Όταν ήρθε η ώρα ν' ασπαστούνε τον σταυρό, ο «ξένος» πλησίασε μαζί μ' εκείνους που ήταν γνωστοί σ' ολάκερη την πολιτεία για τη θέση τους και το βιος τους. Αυτό δεν τους άρεσε καθόλου, κι όταν απόλυσε η εκκλησιά, οι «επιφανέστεροι» κάτοικοι του Ντρέμοφ χασομερήσανε στον πρόναο για να κουβεντιάσουνε το πράμα και ν' ανταλλάξουνε τις γνώμες τους για τον «ξένο». Ήταν μερικοί που λέγανε πως θα πρέπει να είναι ζωέμπορας, άλλοι πως πρόκειται σίγουρα για δικαστικό υπάλληλο κι ο δήμαρχος του Ντρέμοφ, ο Εβσέι Μπαϊμακόφ, ένας φιλήσυχος και φιλάσθενος ανθρωπάκος, γνωστός σε όλους για την καλή του καρδιά, είπε, αφού πρώτα ξερόβηξε δειλά:

«Τολμώ να πω πως θα 'χει κάνει στη δούλεψη κανενός άρχοντα. Βάζω με τον νου μου πως θα 'τανε κυνηγός ή κάτι τέτοιο – μην τάχα λίγους υπηρέτες έχουνε οι άρχοντες για τη διασκέδασή τους;»

Κι ο υφασματέμπορας ο Παμιαλόφ, που ήταν γνωστός με το παρατσούκλι «χηρευάμενη κατσαρίδα», ένας σούρτα φέρτας εκεί πέρα, που του άρεσαν τα ξινά κι έτρεχε οληνώρα πίσω απ' τους ποδόγυρους, ένας βλογιοκομμένος κι ασχημομούρης, είπε φουρκισμένος:

«Τις είδατε τις χερούκλες του μέχρι πού φτάνουν; Για κοίτα ύφος που σου το 'χει, λες και βαράνε όλες οι καμπάνες για να υποδεχτούν την αφεντιά του».

Ο «ξένος», με τις φαρδιές πλάτες και τη μεγάλη μύτη, βάδιζε σταθερά κατά μήκος του δρόμου, λες και περπάταγε σε δικό του χωράφι. Φόραγε ένα μπλε σακάκι δίχως μανίκια, από μπλε τσόχα, κι ακριβές μπότες. Είχε χώσει τα χέρια του

στις τσέπες κι οι αγκώνες του ακουμπάγανε σφιχτά στα πλευρά του. Οι «επιφανείς» πολίτες αναθέσανε στην καντηλιανάφτισσα την Ερντάσκαγια να μάθει ποιος ήταν αυτός ο άνθρωπος και σκορπίσανε, τραβώντας ο καθένας για το σπίτι του, όπου τους περίμενε η κρεατόπιτα. Το βράδυ, θα μαζευόντουσαν όλοι στου Παμιαλόφ, που τους κάλεσε να πιούνε τσάι με γλυκό από σμέουρα.

Τ' απογεματάκι, μερικοί Ντρεμοβιάνοι είδανε τον άγνωστο στ' ακρωτήριο που το λέγανε («η γλώσσα της αγελάδας») κι ήταν χτήμα των πριγκίπων Ράτσκι. Ο άγνωστος περιδιάβαζε ανάμεσα στους θάμνους, λες κι ήθελε να μετρήσει με τα κανονικά, τα μεγάλα του βήματα το αμμουδερό ακρωτήριο· πού και πού κοντοστεκότανε και, βάζοντας την παλάμη του αντήλιο, κοίταζε την πολιτεία, τον ποταμό Οκά και τον μικρό του παραπόταμο, τον Βαταράσκα, που κατέβαινε φιδωτός και λίμναζε μέσα στα καλάμια. Στο Ντρέμοφ ζούνε άνθρωποι προσεχτικοί: κανένας τους δεν τόλμησε να του φωνάξει και να τον ρωτήσει ποιος είναι και τι κάνει κει πέρα. Μ' αν δεν είχαν κότσια να φωνάξουν μόνοι τους, στείλανε πάντως τον φύλακα, τον Μάσκα Στούπα, που ήταν σαν να λέμε ο καραγκιόζης της πολιτείας και φοβερός μπεκρής. Ο Στούπα, χωρίς να ιδρώνει για τίποτα τ' αυτί του, χωρίς να ντραπεί μήτε τις γυναίκες που τον βλέπανε, έβγαλε εκεί επίτόπου το βρακί του, μπροστά σ' όλο τον κόσμο, και το πέταξε κατάχαμα – τι τον ένοιαζε; το δημόσιο να 'ναι καλά που του 'δινε τη στολή! Το τσαλακωμένο πηλήγκιο όμως τ' άφησε στο κεφάλι του και μπήκε ξυπόλυτος στα ρηχά, στα λασπωμένα νερά του Βαταράσκα. Φούσκωσε τη μεγάλη του

κοιλιά –σωστό βαρέλι βότκας ήτανε–, πλησίασε βαδίζοντας σαν χήνα τον άγνωστο και, για να πάρει θάρρος, τον ρώτησε δυνατά, σχεδόν φωνάζοντας:

«Ποιος είσαι συ του λόγου σου;»

Δεν ακούστηκε η απάντηση του «ξένου», ο Στούπα όμως γύρισε αμέσως στους συμπολίτες του και τους μολόγησε:

«Εκείνος εκεί, μάτια μου, μόλις με είδε, με ρώτησε: “Πώς τριγουρίζεις έτσι; Δεν ντρέπεσαι;” Και οι ματάρες του» πρόσπεσε «είναι σαν αναμμένα κάρβουνα, μοιάζει με ληστή και να με θυμηθείτε».

Το βράδυ, την ώρα που πίνανε το τσάι με το γλυκό από τα σμέουρα στου Παμιαλόφ, η καντηλανάφτισσα η Ερντάσκαγια, μια τετραπέρατη γυναίκα που ήξερε να χώνει παντού τη μύτη της και να τα ξεψαχνίζει όλα, διάσημη χαρτορίχτρα που έπαιζε στα δάχτυλα όλα τα ξόρκια και τα γητέματα, έδωσε την αναφορά της στους «επιφανείς» της πολιτείας.

«Τον λένε Ηλία» είπε γουρλώνοντας τα μάτια της «κι είναι γνωστός με το παρατσούκλι “Αρταμάνοφ”. Είπε πως θέλει να μείνει εδώ στην πόλη μας και ν’ ανοίξει μια δικιά του δουλειά, όμως τι σόι δουλειά θα είναι δεν κατάφερα να το ξεψαχνίσω. Ήρθε απ’ τον δρόμο του Βόργκοροντ κι απ’ τον ίδιο δρόμο έφυγε στις τρεις η ώρα – τρεις και κάτι».

Έτσι, οι πολίτες του Ντρέμοφ δεν τα καταφέρανε τελικά να μάθουν τίποτα ιδιαίτερο για τον άγνωστο κι αυτό ήταν δυσάρεστο, λες κι ήρθε κάποιος και χτύπησε το παράθυρο τη νύχτα κι ύστερα κρύφτηκε, προειδοποιώντας τους έτσι, δίχως λόγια, για μια συμφορά που πρόκειται να πέσει πάνω στα κεφάλια τους.

Πέρασαν κάπου τρεις βδομάδες κι οι πολίτες του Ντρέμοφ αρχίσανε κιόλας να ξεχνάνε τον «ξένο», όταν, ξαφνικά κι αναπάντεχα, τούτος ο Αρταμάνοφ που λέμε παρουσιάστηκε ατός του στον Μπαϊμακόφ και του είπε κοφτά, λες κι έκοβε ξύλα με το τσεκούρι:

«Εβσέι Μίτριτς, η πολιτεία σου θ' αποχτήσει καινούριους κατοίκους, που από δω και μπρος θα υπακούνε στη δημαρχία σου. Δείξε καλοσύνη και βοήθα με να στεριώσω δω πέτρα, κοντά σου, ν' αρχίσω μια καλή ζωή».

Ύστερα, χωρίς φλυαρίες, έκατσε και του εξήγησε πως έκανε στη δούλειψη των πριγκίπων Ράτσκι κι έμενε στην περιφέρεια του Κουρσκ, στον ποταμό Ρατ, όπου οι πρίγκιπες είχανε χτήματα. Ήταν υπάλληλος του πρίγκιπα Γεωργίου, κι όταν δημοσιεύτηκε το διάταγμα για την απελευθέρωση των δουλοπαροίκων, αποφάσισε να φύγει. Ο πρίγκιπας του 'δωσε ένα ποσό και τώρα έχει κατά νου να βάλει μπρος μια φάμπρικα, ένα υφαντουργείο. Είναι χήρος κι έχει τρία παιδιά. Τον μεγαλύτερο γιο τον λένε Πέτρο, τον καμπούρη Νικήτα και τον τρίτο Αλεξέι. Αυτός ο τελευταίος είναι ανεψιός του, που τον υιοθέτησε όμως ο Ηλίας και τον έχει σαν παιδί του.

«Εδώ, στα μέρη μας, οι μουζίκιοι δεν το καλλιεργούνε και τόσο το λινάρι» είπε στοχαστικά ο Μπαϊμακόφ.

«Θα τους αναγκάσουμε να σπέρνουν περισσότερο».

Η φωνή του Αρταμάνοφ ήταν βραχνή κι απότομη, μίλαγε σαν να βάραγε ένα μεγάλο τούμπανο, ενώ ο Μπαϊμακόφ, σ' όλη του τη ζωή, μέτραγε το κάθε του βήμα, μίλαγε χαμηλόφωνα, λες και φοβότανε μην τύχει και ξυπνήσει κάποιος

φοβερό δράκο. Ανοιγοκλείνοντας τα γλυκά ματάκια του, που είχαν ένα μελαγχολικό μενεξελί χρώμα, κοίταζε τα παιδιά του Αρταμάνοφ. Στεκόντουσαν όλα τους σαν μαρμαρωμένα δίπλα στην πόρτα και κανένα τους δεν έμοιαζε σε τίποτα με το άλλο: Ο μεγαλύτερος θύμιζε τον πατέρα του· είχε φαρδύ, μεγάλο στήθος, τα φρύδια του είχαν σμίξει, τα μάτια του ήταν μικρά, σαν μάτια αρκούδας. Ο Νικήτας είχε μάτια κοριτσιίστικα, μεγάλα και βαθυγάλανα σαν το πουκάμισό του. Ο Αλεξέι ήταν σγουρομάλλης, ήταν όμορφος, είχε ρόδινα μάγουλα κι άσπρο δέρμα, σε κοίταζε πάντα κατάματα και το βλέμμα του ήταν παιχνιδιάρικο.

«Ένας θα πάει φαντάρος;» ρώτησε ο Μπαϊμακόφ.

«Όχι, τα παιδιά μου μου χρειάζονται. Έχω απαλλαγή».

Και κάνοντάς τους νόημα με το χέρι, ο Αρταμάνοφ διάταξε τους γιους του:

«Βγέστε έξω».

Βγήκανε ήσυχα, εις φάλαγγα κατ' άντρα, μπροστά ο μεγαλύτερος και τελευταίος ο μικρότερος. Τότε ο Αρταμάνοφ απίθωσε τη βαριά του απαλάμη πάνω στο γόνατο του Μπαϊμακόφ και του είπε:

«Εβσέι Μίτριτς, με την ευκαιρία, ήρθα και για προξενιό. Έλα να παντρέψουμε την κόρη σου με τον μεγάλο μου γιο».

Ο Μπαϊμακόφ τρόμαξε, αναπήδησε στον πάγκο όπου καθότανε, άρχισε να κουνάει τα χέρια του.

«Τι λες εκεί, άνθρωπέ μου! Πρώτη φορά σε βλέπω στα μάτια μου, δεν ξέρω τίποτα για λόγου σου, από πού κρατάει η σκούφια σου και συ... μου ζητάς την κόρη μου! Μια την έχω και μονάκριβη, δεν είναι στην ώρα της ακόμα κι

ύστερα πώς το λες μια και δεν την έχεις δει, δεν την ξέρεις...
Είναι πράγματα αυτά;»

Ο Αρταμάνοφ όμως χασκογέλασε μέσα στα μεγάλα του γένια και είπε:

«Όσο για μένα, ρώτα τον αρχηγό της αστυνομίας εδώ στην περιφέρεια. Είναι αρκετά υποχρεωμένος στον πρίγκιπά μου κι ο πρίγκιπας του έγραψε να με βοηθήσει σ' όλες τις υποθέσεις μου. Κακό δε θ' ακούσεις για μένα – σ' τ' ορκίζομαι στις άγιες εικόνες. Την κόρη σου την ξέρω. Τα ξέρω όλα τα καθέκαστα της πολιτείας σου, έχω έρθει τέσσερις φορές χωρίς να με πάρει είδηση κανένας κι έχω ρωτήσει, κι έχω όλες τις πληροφορίες που μου χρειάζονται. Ο μεγάλος μου πέρασε κι αυτός από δω, είδε την κόρη σου – μην ανησυχείς!»

Ο Μπαϊμακόφ ένιωθε όπως νιώθει κανείς όταν πέφτει απάνω του μια αρκούδα.

«Ας τ' αναβάλουμε λιγάκι» παρακάλεσε τον επισκέπτη του.

«Αν είναι για λίγο, δέχομαι. Αλλιώς, θα τους πάρουν τα χρόνια» είπε αυστηρά ο Αρταμάνοφ και φώναξε απ' το παράθυρο στην αυλή:

«Ελάτε να χαιρετήσετε τον νοικοκύρη».

Όταν ο Αρταμάνοφ κι οι τρεις του γιοι χαιρέτησαν και φύγανε, ο Μπαϊμακόφ, κοιτάζοντας τρομαγμένος το εικονοστάσι, σταυροκοπήθηκε τρεις φορές και ψιθύρισε:

«Κύριε ελέησον! Τι άνθρωποι είναι αυτοί; Φύλαξέ μας από κάθε κακό».

Σούρνοντας τα πόδια του και χτυπώντας το μπαστούνι του, τράβηξε στον κήπο, όπου, κάτω από μια φιλύρα, η

γυναίκα του κι η κόρη του βράζανε γλυκό. Η γυναίκα του ήταν όμορφη και στρουμπουλή. Όταν τον είδε, ρώτησε:

«Τι παλικάρια ήταν αυτά που περιμένανε στην αυλή, Μίτριτς;»

«Δεν ξέρω. Η Νατάλια πού είναι;»

«Πήγε να φέρει ζάχαρη απ' την αποθήκη».

«Ζάχαρη» ξανάπε σκυθρωπά ο Μπαϊμακόφ κι έκατσε βαριά στον ξύλινο πάγκο. «Ζάχαρη. Τι να σου πω, σαν να μου φαίνεται πως έχουν δίκιο εκείνοι που λένε πως με την απελευθέρωση των μουζίκων θα χάσουμε την ησυχία μας».

Η γυναίκα του τον κοίταξε για λίγο προσεχτικά και τον ρώτησε ανήσυχη:

«Τι έχεις; Πάλι δεν μπορείς;»

«Πονάει η ψυχή μου. Μου περνάει η σκέψη πως τούτος ο άνθρωπος ήρθε να πάρει τη θέση μου πάνω στη γη».

Η γυναίκα του άρχισε να τον καθησυχάζει:

«Μην κάνεις έτσι! Ένα σωρό άνθρωποι αρχίσαν τώρα τελευταία να φεύγουν απ' τα χωριά και να κατεβαίνουν στην πόλη».

«Αυτό είναι ίσα ίσα το κακό. Που φεύγουν απ' τα χωριά. Προσώρας δε θα σου πω τίποτα, άσε με να το σκεφτώ και να το ζυγίσω στο μυαλό μου...»

Πέντε μέρες αργότερα, ο Μπαϊμακόφ έπεσε στο κρεβάτι άρρωστος, σε δώδεκα μέρες πέθανε και ο θάνατός του έπεσε σαν μαύρος ίσκιος πάνω στον Αρταμάνοφ και τους γιους του. Τις μέρες που ήταν άρρωστος ο δήμαρχος, ο Αρταμάνοφ ήρθε δυο φορές να τον δει και κάτσανε μονάχοι τους και τα κουβεντιάσανε. Τη δεύτερη φορά, ο Μπαϊμακόφ φώναξε τη γυ-

ναίκα του και, σταυρώνοντας κουρασμένα τα χέρια του πάνω στο στήθος, είπε:

«Κουβέντιασε μ' αυτήν, γιατί, καταπώς φαίνεται, δε μου πέφτει πια λόγος εμένανε για τις επίγειες υποθέσεις. Αφήστε με να ξεκουραστώ».

«Για ελάτε μαζί μου, Ουλιάνα Ιβάνοβνα» είπε προσταχτικά ο Αρταμάνοφ και, χωρίς να κοιτάξει πίσω του να δει αν τον ακολουθεί η γυναίκα του Μπαϊμακόφ, βγήκε απ' το δωμάτιο.

«Πήγαινε, Ουλιάνα. Καταπώς φαίνεται, ήταν γραφτό να γίνει έτσι» συμβούλεψε ο δήμαρχος τη γυναίκα του, βλέποντας πως αυτή χασομερούσε και δεν τ' αποφάσιζε ν' ακολουθήσει τον επισκέπτη. Η Ουλιάνα Ιβάνοβνα ήταν μια έξυπνη γυναίκα, μια γυναίκα με χαρακτήρα· δεν έκανε τίποτα πριν το σκεφτεί απ' όλες τις μεριές, τούτη τη φορά όμως τα πράματα ήρθαν έτσι που, όταν γύρισε σε καμιά ώρα και πλησίασε στο κρεβάτι του άντρα της, ανοιγόκλεισε κάνα δυο φορές τα μακριά, τα ωραία της τσίνουρα, για να πέσει ένα δάκρυ, και του είπε:

«Σαν να 'χεις δίκιο, Μίτριτς, φαίνεται πως πραγματικά έτσι ήταν γραφτό να γίνει. Δώσε λοιπόν την ευχή σου στην κόρη μας».

Το βράδυ, έφερε την κόρη στο δωμάτιο (και την είχε ντύσει για την περίσταση με τα γιορτινά της), ο Αρταμάνοφ έσπρωξε τον γιο του κι οι δυο νέοι, χωρίς να κοιτιούνται, πλησίασαν στο κρεβάτι, πιάστηκαν χεράκι χεράκι, γονατίσανε, σκύψαν τα κεφάλια τους κι ο Μπαϊμακόφ, κοντανασαίνοντας, τους ευλόγησε, κρατώντας πάνω απ' τα κεφάλια τους μια

παλιά εικόνα του πατέρα του, που ήταν στολισμένη με μαργαριτάρια.

«Είς το όνομα του Πατρός και του Υιού... Κύριε, προστάτεψε το σπλάχνο μου, τη μοναχοκόρη μου!»

Και γυρίζοντας στον Αρταμάνοφ, του είπε αυστηρά:

«Να το θυμάσαι: Είσαι υπεύθυνος για την κόρη μου μπροστά στον Θεό!»

Ο Αρταμάνοφ έκανε μια βαθιά υπόκλιση μπροστά του, αγγίζοντας με το χέρι του το πάτωμα.

«Ξέρω».

Και χωρίς να πει έναν καλό λόγο στη μέλλουσα νύφη του, χωρίς σχεδόν να την κοιτάξει –μην τάχα κοίταξε και τον γιο του;–, κούνησε αυστηρά το κεφάλι του και είπε:

«Πηγαίνετε».

Κι όταν οι νέοι, έχοντας πάρει την ευλογία του Μπαϊμάκωφ, βγήκαν απ' το δωμάτιο, ο Αρταμάνοφ έκατσε στην άκρη του κρεβατιού και είπε σαν άνθρωπος που είναι σίγουρος για τον εαυτό του:

«Μείνε ήσυχος, όλα θα γίνουνε καταπώς πρέπει. Έκανα τριάντα εφτά χρόνια στη δούλεψη των πριγκίπων μου κι ούτε μια φορά δεν έτυχε να με τιμωρήσουνε, παρόλο που ο άνθρωπος δεν είναι Θεός, ο άνθρωπος δεν είναι σπλαχνικός, δύσκολο να τον ευχαριστήσεις σε όλα. Όσο για σένα, Ουλιάνα, συμπεθέρα μου, θα ζήσεις μ' όλα τα καλά, θα πάρεις τη θέση της μάνας για τα παλικάρια μου κι εγώ θα τα ορμηγέψω να σου 'χουνε σέβας».

Ο Μπαϊμάκωφ άκουγε, κοιτάζοντας σιωπηλός στη γωνιά τις εικόνες, κι έκλαιγε, η Ουλιάνα σιγόκλαιγε και κείνη με

μικρούς λυγμούς κι ο Αρταμάνοφ πρόστεσε με πίκρα, σχεδόν με φούρκα:

«Συ, Εβσέι Μίτριτς, δεν έπρεπε να φύγεις από τώρα, δεν κοίταξες όσο έπρεπε τον εαυτό σου. Και σε χρειαζόμουνα πώς και τι τούτο τον καιρό, μου ήσουν απαραίτητος, που να πάρει η οργή!»

Χάιδευε τη γενειάδα του με την απαλάμη του. Αναστέναξε βαθιά κι είπτε:

«Το ξέρω καλά τι αξίζεις και τι έχεις καμωμένα. Είσαι τίμιος και αρκετά μυαλωμένος, αν ζούσες τέσσερα πέντε χρόνια ακόμα, θα στρώναμε μαζί σπουδαίες δουλειές εμείς οι δυο. Ε, τι να γίνει, αλλιώς τα θέλησε ο Θεός!»

Η Ουλιάνα φώναξε παραπονιάρικα:

«Καλέ, τι κάθεσαι τώρα και κράζεις σαν το μαύρο κοράκι, τι μας τρομάζεις; Μπορεί ακόμα...»

Ο Αρταμάνοφ όμως σηκώθηκε και υποκλίθηκε διπλώνοντας στα δυο το κορμί του μπροστά στον Μπαϊμακόφ, λες και προσκύναγε έναν νεκρό:

«Σ' ευχαριστώ για την εμπιστοσύνη που μου 'δειξες. Σας χαιρετώ, πρέπει να πάω στον Οκά, έφτασε μια μαούνα με τα πράματα του σπιτιού μου».

Όταν έφυγε, η Μπαϊμακόβα άρχισε να κλαίει δυνατά και είπτε προσβλημένη:

«Για κοίτα τον παλιοχωριάτη, μήτε δυο καλά λόγια δε βρήκε να πει στην αρραβωνιαστικιά του γιου του!»

Ο άντρας της τη σταμάτησε:

«Μην κλαψουρίζεις έτσι, άσε με να ησυχάσω».

Κι αφού έμεινε για λίγο σκεφτικός, πρόστεσε:

«Να τον ακούς σ' ό,τι σου λέει. Τολμώ να πω πως ο άνθρωπος αυτός είναι καλύτερος από τους δικούς μας».

Τον Μπαϊμακόφ τον κήδεψε με τιμές ολάκερη η πολιτεία. Παραστάθηκαν όλοι οι παπάδες κι απ' τις πέντε εκκλησίες. Οι Αρταμάνοφ ακολουθούσαν το φέρετρο πίσω απ' τη γυναίκα και την κόρη του μεταστάντος. Αυτό δεν άρεσε στους κατοίκους της πολιτείας. Ο καμπούρης ο Νικήτας, που πήγαινε τελευταίος απ' όλους, άκουσε να λένε μέσα στο πλήθος:

«Κανείς δεν ξέρει από πού κρατάει η σκούφια του κι όμως χώθηκε αμέσως στην πρώτη θέση».

Ο Παμιαλόφ, στριφογυρίζοντας τα στρογγυλά του μάτια, που είχανε το χρώμα του βαλανιδιού, ψιθύριζε κι έλεγε σ' όποιον είχε όρεξη να τον ακούσει:

«Τόσο ο Εβσέι, ο μακαρίτης, όσο κι η Ουλιάνα είναι άνθρωποι προσεχτικοί, δεν κάνανε τίποτα ποτέ τους προτού το καλοσκεφτούνε, πάει να πει πως σ' όλη τούτη την υπόθεση υπάρχει κάποιο μυστικό, κάτι θα τους έταξε αυτός ο γυπατός και κείνοι το χάψανε το δόλωμα. Αλλιώς, θα συμπεθεριάζανε ποτέ τους μ' ένα τέτοιο κουμάσι;»

«Ναι, κάποιο λάκκο έχει η φάβα».

«Αυτό ίσα ίσα λέω κι εγώ. Σίγουρα θα τους έδειξε τίποτα κάλπικους παράδες. Κι όμως, πού να το 'λεγε κανείς, ψέματα; Ο Μπαϊμακόφ έζησε τόσα χρόνια ανάμεσά μας και κανείς δεν τόλμησε ποτέ να τον κατηγορήσει για το παραμικρό. Τίμιος άνθρωπος».

Ο Νικήτας άκουγε σχύβοντας το κεφάλι του κι η καμπούρα του ξεπετιόταν έτσι πιο μυτερή. Βάδιζε λες και περίμενε πως, να, τώρα είναι που θα τον χτυπήσουνε με κάνα μπα-

στούνι. Κείνη τη μέρα φύσαγε. Ο αέρας χτύπαγε το πλήθος στις πλάτες κι η σκόνη που σηκώνανε εκατοντάδες πόδια έπαιρνε στο κατόπι τους ανθρώπους, σαν ένα σύγνεφο καπνού, πασπαλίζοντας τα λαδωμένα μαλλιά – γιατί βέβαια όλος ο κόσμος ήταν ξεσκουφωτός. Κάποιος είπε:

«Κοίτα πώς τον έκανε τον Αρταμάνοφ η σκόνη μας. Έγινε γκριζός, ο Τσιγγάνος...»

Δέκα μέρες μετά την κηδεία του άντρα της, η Ουλιάννα Μπαϊμακόβα πήγε να ζήσει με την κόρη της στο μοναστήρι. Το σπίτι το νοίκιασε στον Αρταμάνοφ. Αυτόν και τους γιους του θα 'λεγες πως τους είχε τώρα παρασύρει κάποιος ανεμοστρόβιλος, απ' το πρωί ως το βράδυ τούς βλέπανε παντού στην πολιτεία, να περπατάνε βιαστικοί στους δρόμους, να σταυροκοπιούνται βιαστικοί στις εκκλησιές. Ο πατέρας ήταν φωνακλός και ζόρικος, ο μεγάλος γιος βλοσυρός, σιωπηλός, φαινότανε δειλός ή ντροπαλός. Τ' ομορφόπαιδο ο Αλεξέι έκανε τον καμπόσο στους νεαρούς, είχε το θράσος κι έκλεινε το μάτι στις κοπέλες κι ο Νικήτας, μόλις έβγαινε ο ήλιος, κουβάλαγε τη μυτερή καμπούρα του πέρα απ' το ποτάμι, στη «γλώσσα της αγελάδας», όπου μαζευόντουσαν σμάρι ολάκερο οι μαραγκοί κι οι χτίστες. Δουλεύανε όλοι τους σ' ένα μακρόστενο κτίριο που το χτίζανε με τούβλα κι έμοιαζε με στρατώνα. Λίγο παράμερα, στον όχθο του Οκά, χτίζανε με μεγάλους κορμούς δέντρων ένα δίπατο σπίτι που σου θύμιζε αμέσως φυλακή. Τα βράδια, οι κάτοικοι του Ντρέμοφ μαζεύοντουσαν στην όχθη του Βαταράσκα, μασάγανε κολοκυθόσπορους και ηλιόσπορους, ακούγανε το σούρσιμο και το τσίριγμα των πριονιών, το χαρχάλεμα της πλάνης, τα

χτυπήματα των καλοακονισμένων τσεκουριών και θυμίζανε ο ένας στον άλλον πως «κάποτε, μάτια μου, ήταν και κάτι άλλοι που βαλθήκανε να χτίσουν τον πύργο της Βαβέλ, μα τελικά τι κάνανε; μια τρύπα στο νερό». Όσο για τον Παμιαλόφ, αυτός τους έλεγε να μην πολυχαλνάνε τις ζαχαρένιες του, γιατί ετούτοι δω οι ξένοι έχουνε να πάθουν των παθών τους τον τάραχο:

«Την άνοιξη τα νερά θα φουσκώσουν και θα τα πνίξουν όλα τούτα τα πανάθλια κτίσματα. Μπορεί όμως να μην προφτάσουν να τα ρίξουν τα νερά, γιατί θα πιάσουν φωτιά: οι μαραγκοί καπνίζουνε ταμπάκο και παντού ένα γύρο ο τόπος είναι γεμάτος ροκανίδια».

Ο φυματικός παπάς, ο Βασίλης, τον σεγκοντάριζε:

«Επί της άμμου κτίζουσι».

«Θα μας φέρουνε εργάτες εδώ χάμω για τη φάμπρικα, θ' αρχίσουνε να μεθοκοπάνε, οι κλοπές θα 'ναι συχτές, θα μας χαλάσουνε τα χρηστά μας ήθη».

Ο μυλωνάς, ο Λουκάς Μπάρσκι, που 'χε και το καπηλειό κι ήτανε τεράστιος, ψηλός ως εκεί πάνω, σαν φουσκωμένο ασκί γιομάτο ξίγκι, είχε άλλη γνώμη:

«Όσο αβγαταίνουνε οι άνθρωποι, τόσο πιο εύκολα θα βγαίνει το ψωμί. Μη χολοσκάτε, ας δουλεύουν οι άνθρωποι, καλό είναι».

Οι κάτοικοι του Ντρέμοφ σπάγανε πολύ κέφι με τον καμπούρη, τον Νικήτα Αρταμάνοφ. Έκοψε με το τσεκούρι και ξερίζωσε τους θάμνους της λυγαριάς σ' ένα μεγάλο τετράγωνο, μέρες ολάκερες έβγαζε με τον κουβά την παχιά ιλύ του Βαταράσκα, έκοβε την τύρφη στον βάλτο και, σηκώνοντας την

καμπούρα του προς τον ουρανό, κουβάλαγε την τύρφη μ' ένα χειράμαξο και την έριχνε σωρούς σωρούς πάνω στην άμμο.

«Λαχανόκηπο πάει να φτιάξει» μπήκανε τελικά στο νόημα οι πολίτες του Ντρέμοφ. «Για κοίτα και τον βλάκα! Μπορεί ποτέ να φυτρώσει τίποτα στην άμμο, όσο λίπασμα κι αν της ρίξεις;»

Όταν έπεφτε ο ήλιος, οι Αρταμάνοφ πέραγαν απ' τα ρηχά το ποτάμι, σε φάλαγγα κατ' άντρα. Μπροστά μπροστά πήγαινε ο πατέρας κι οι ίσκιιοι τους πέφτανε στα πράσινα νερά. Κάτι τέτοιες ώρες, ο Παμιαλόφ έδειχνε με το χέρι του κι έλεγε:

«Κοιτάχτε, κοιτάχτε τον ίσκιο του καμπούρη!»

Κι όλοι βλέπανε πως ο ίσκιος του Νικήτα, που προχώραγε τρίτος, τρεμόπαιζε παράξενα πάνω στο νερό κι ήταν, θα 'λεγες, βαρύτερος απ' τους μακρόστενους ίσκιους των αδελφών του. Μια φορά, μετά από μια μεγάλη βροχή, τα νερά του ποταμού ανεβήκανε κι ο καμπούρης κάπου σκόνταψε, μπορεί να πάτησε κιόλας σε κανένα λάκκο και βούλιαξε ολόκορμος μέσα στο νερό. Όλοι οι θεατές που στεκόντουσαν στον όχτο βάλανε τα γέλια και μόνο η Όλγα η Ορλόβα, η δεκαετραχρονη κόρη του μεθύστακα του φύλακα, φώναξε με συμπόνια:

«Αχ, αχ, θα πνιγεί!»

Της δώσανε μια σφαλιάρα.

«Βούλωσ' το».

Ο Αλεξί, που ερχόταν τελευταίος, βούτηξε στο νερό, άρπαξε τον αδερφό του, τον έστησε όρθιο, κι όταν βγήκαν κι οι δυο τους στον όχτο, βρεγμένοι και λασπωμένοι, ο Αλεξί

βάδισε ίσα καταπάνω στους θεατές, τόσο που αυτοί παραμερίσανε και κάποιος είπε τρομαγμένος:

«Βρε, σωστό θεριό είναι ο άτιμος...»

«Δε μας αγαπάνε» παρατήρησε ο Πέτρος. Ο πατέρας, χωρίς να σταματήσει, του 'ριξε μια ματιά, κοιτάζοντάς τον κατάματα:

«Περίμενε λιγάκι. Θα μας αγαπήσουν».

Ύστερα έβρισε τον Νικήτα:

«Ε, συ, σκιάχτρο! Άλλη φορά να προσέχεις πού πατάς, για να μη γελάει μαζί μας ο κόσμος. Δεν ήρθαμε δω πέρα για να γίνουμε περίγελο των ανθρώπων, σαχλοκούδουνο!»

Οι Αρταμάνοφ ζούσανε χωρίς να πιάσουν γνωριμία με κανένα, το νοικοκυριό τους το φρόντιζε μια χοντρή γριά, ντυμένη στα μαύρα. Έδενε το κεφάλι της μ' ένα μαύρο φακιόλι, έτσι που οι άκρες του ξεπετιόντουσαν σαν δυο κέρατα. Μίλαγε μασώντας τα λόγια της, έλεγε λίγα κι απ' αυτά καταλάβαινες τα μισά, λες και δεν ήτανε Ρωσίδα. Όσο και να πάσχιζες, δε θα κατάφερνες να μάθεις τίποτα για τους Αρταμάνοφ από δαύτην.

«Μας κάνουν τους καλόγερους, οι ληστές...»

Μαθεύτηκε πως ο πατέρας κι ο μεγάλος γιος πηγαίνανε συχνά στα γύρω χωριά και κουβεντιάζανε με τους μουζίκους, λέγοντάς τους πως καλά θα κάνουν να σπείρουνε λινάρι. Σ' ένα απ' αυτά τα ταξίδια, κάτι λιποτάχτες φαντάρτοι ρίχτηκαν στον Ηλία Αρταμάνοφ, αυτός όμως δεν τα 'χασε, σκότωσε τον έναν από δαύτους μ' ένα «κιστέν»),* του αλλουνού του

* Σιδερένια σφαίρα, δεμένη σ' ένα λουρί. Όπλο των ληστών. (Σ.τ.Μ.)

έσπασε το κεφάλι, ο τρίτος το 'βαλε στα πόδια και το 'σκασε. Ο αρχηγός της αστυνομίας επαίνεσε τον Αρταμάνοφ για την πράξη του, ο νεαρός ιερέας όμως της φτωχής ενορίας του Ιλίνσκι τού επέβαλε επιτίμιο για τον φόνο – να σταθεί σαράντα νύχτες στην εκκλησιά προσευχόμενος.

Τις νύχτες του φθινόπωρου, ο Νικήτας διάβαζε στον πατέρα του και στ' αδέρφια του τους βίους των αγίων, τους λόγους των πατέρων της εκκλησίας, ο πατέρας όμως τον έκοβε συχνά στη μέση:

«Είναι μεγάλη σοφία όλ' αυτά. Το μυαλό μας εμάς είναι λίγο για να μπορούμε στο νόημά τους. Εμείς δουλεύουμε με τα χέρια μας, δε μας πέφτει λόγος να τα σκεφτούμε και να τα 'ξετάσουμε όλα τούτα. Εμείς γεννηθήκαμε για τις απλές δουλειές. Ο μακαρίτης ο πρίγκιπας Γιούρι διάβασε επτά χιλιάδες βιβλία και βάρθινε τόσο πολύ σ' όλα τούτα τα μυστήρια, που κατάντησε να χάσει την πίστη του στον Θεό. Ταξίδεψε σ' όλες τις χώρες, τον δεχτήκανε στο παλάτι τους όλοι οι βασιλιάδες της γης – διάσημος άνθρωπος! Όμως, όταν έχτισε μια φάμπρικα που θα 'φτιαχνε τσόχα, η δουλειά του πήγε λάσπη. Και μ' ό,τι κι αν καταπιάστηκε, όλο έξω έπεφτε. Έτσι, όλη τη ζωή του την έζησε τρώγοντας το ψωμί των μουζίκων του».

Μιλώντας, πρόφερε καθαρά τις λέξεις, έμενε για λίγο σκεπτικός, λες κι αφουγκραζότανε τα ίδια του τα λόγια, και συνεχίζε να δασκαλεύει τους γιους του:

«Η ζωή σας θα 'ναι δύσκολη, μονάχοι σας θα πρέπει να φτιάξετε τους νόμους σας, μονάχοι σας να υπερασπιστείτε τον εαυτό σας. Εγώ δεν έζησα με τη δική μου θέληση, έζησα όπως με διατάζανε. Και το 'βλεπα πως δεν έπρεπε να

γίνεται έτσι, δεν μπορούσα όμως να τα διορθώσω τα πράγματα, γιατί αυτό δεν ήταν δική μου δουλειά, ήταν δουλειά των αφεντάδων. Όχι μόνο φοβόμουν να κάνω κάτι καταπάως μου φαινότανε σωστό, μα μήτε να σκεφτώ δεν τόλμαγα, μην τύχει και μπερδέψω τη δική μου λογική με τη λογική των αφεντάδων μου. Μ' ακούς, Πέτρο;»

«Ακούω».

«Έτσι σε θέλω. Βάλ' το καλά στον νου σου. Ζούσε ο άνθρωπος κι ήταν σαν να μην υπάρχει. Βέβαια, δε λέω, είχες λιγότερη ευθύνη έτσι δα, δεν περπάταγες μονάχος σου, σου δείχνανε άλλοι τον δρόμο. Δίχως ευθύνη είναι πιο εύκολο να ζήσεις, όμως τι νόημα μπορεί να έχει μια τέτοια ζωή;»

Ήταν φορές που μίλαγε και μια και δυο ώρες κι όλο ρωτούσε: «Μ' ακούτε;» Καθότανε πάνω στη σόμπα και τα πόδια του κρεμόντουσαν, πέρναγε και ξαναπέρναγε τα δάχτυλα μέσα στα δαχτυλίδια της σγουρής του γενειάδας και σφυρηλατούσε χωρίς να βιάζεται, κρίκο τον κρίκο, την αλυσίδα των λέξεων. Μέσα στη μεγάλη, ζεστή κουζίνα είχε πέσει το ζεστό σκοτάδι, έξω απ' το παράθυρο σφύριζε η χιονοθύελλα, σάρωνε τα τζάμια λες και τα σκούπιζε κάποιος μ' ένα μεταξωτό πανί, ή έτριζε στο γαλάζιο κρύο η παγωνιά. Ο Πέτρος, καθισμένος στο τραπέζι, μπροστά σ' ένα σπαρματσέτο, φυλλομετράει τα χαρτιά που χαρχαλίζουν, χτυπάει σιγά τα κοκαλάκια του αριθμητήρα, ο Αλεξέι τον βοηθάει κι ο Νικητάς πλέκει με πολλή μαστοριά καλάθια από λυγαριές.

«Και να που τώρα ο Τσάρος μάς έδωσε τη λευτεριά μας. Αυτό πρέπει να το σκεφτούμε και να το καταλάβουμε. Τι κέρδος περιμένανε για να το κάνουνε; εδώ, κι ένα πρόβατο

ακόμα δεν τ' αφήνεις να βγει από το μαντρί, αν δεν υπολογίζεις σ' ένα κέρδος, κι όμως αφήσανε και βγήκε ένας ολάκερος λαός, χιλιάδες χιλιάδων. Αυτό σημαίνει: ο Τσάρος κατάλαβε πως δεν πρόκειται να πάρει πολλά απ' τους άρχοντες γιατί αυτοί τα τρώνε όλα μοναχοί τους στα γλέντια. Ο Γεώργιος, ο πρίγκιπας, πριν απ' την απελευθέρωση ακόμα, το 'χε καταλάβει από μόνος του και μου 'λεγε: “Η καταναγκαστική εργασία δε συμφέρει”. Έτσι λοιπόν μας δείξανε εμπιστοσύνη, μας θεωρήσανε άξιους να δουλέψουμε σαν ελεύθεροι άνθρωποι. Τώρα, κι ο φαντάρος ακόμα δε θα κουβαλάει είκοσι πέντε ολάκερα χρόνια το ντουφέκι του – μπα, θα στρωθεί κι αυτός στη δουλειά! Τώρα, ο πάσα ένας πρέπει να δείξει τι αξίζει. Η εποχή των ευγενών πήρε τέλος, μπήκε υπογραφή και βούλα. Τώρα, είσαστε ατοί σας ευγενείς, μ' ακούτε;»

Η Ουλιάννα Μπαϊμακόβα έμεινε στο μοναστήρι κάπου τρεις μήνες, κι όταν γύρισε σπίτι, ο Αρταμάνοφ τη ρώτησε την άλλη κιόλας μέρα:

«Πότε θα γίνει ο γάμος;»

Η Μπαϊμακόβα συγχύστηκε και τα μάτια της στρέψανε οργισμένα.

«Δεν είσαι στα καλά σου! Σύνελθε! Μήτε μισός χρόνος δεν πέρασε απ' τον θάνατο του πατέρα της και συ... Είναι αμαρτία, δεν το καταλαβαίνεις;»

«Δε βλέπω να 'ναι καμιά αμαρτία, συμπεθέρα. Οι αφεντάδες κάνουν άλλα κι άλλα, παρ' όλ' αυτά ωστόσο ο Θεός τα υπομένει όλα. Είναι ανάγκη να γίνει ο γάμος το συντομότερο. Ο Πέτρος χρειάζεται μια νοικοκυρά».

Ύστερα τη ρώτησε πόσα χρήματα έχει. Η Μπαϊμακόβα απάντησε:

«Πεντακόσια ρούβλια. Δεν της δίνω περισσότερα για προίκα».

«Θα δώσεις και περισσότερα» είπε με σιγουριά κι αδιαφορία ο γιγαντόσωμος μουζίκος, κοιτάζοντάς την επίμονα στα μάτια. Καθόντουσαν στο τραπέζι ο ένας απέναντι στον άλλον, ο Αρταμάνοφ με τους αγκώνες του ακουμπισμένους πάνω στην τάβλα, με τα δάχτυλα και των δυο του χεριών χωμένα μέσα στο πυκνό τρίχωμα της γενειάδας του, η γυναίκα, έχοντας σμίξει τα φρύδια της, είχε ισιώσει το κορμί της, λες κι ήταν έτοιμη να αντιμετωπίσει κάποιο κίνδυνο. Είχε από καιρό περάσει τα τριάντα, φαινόταν όμως πολύ νεότερη. Πάνω στο χορτάτο, ροδομάγουλο πρόσωπό της λάμπανε αυστηρά τα σταχτιά, έξυπνα μάτια της. Ο Αρταμάνοφ σηκώθηκε, ίσιωσε το κορμί του.

«Είσαι όμορφη, Ουλιάννα Ιβάνοβνα».

«Τι άλλο έχεις να πεις;» τον ρώτησε θυμωμένα και κοροϊδευτικά.

«Τίποτ' άλλο δεν έχω να πω».

Έφυγε χωρίς να βιάζεται, σούρνοντας βαριά τα πόδια του, κι η Μπαϊμακόβα, κοιτάζοντας το κατόπι του –έριξε με την ευκαιρία και μια ματιά στον καθρέφτη–, ψιθύρισε φουρρισμένη:

«Για κοίτα κει ο τραγογένης... Πού έμπλεξα, Θεέ μου, μ' αυτόν τον δαίμονα...»

Νιώθοντας πως βρίσκεται σε κίνδυνο μπροστά σ' αυτόν τον άνθρωπο, ανέβηκε απάνω, στο δωμάτιο της κόρης της,

η Νατάλια όμως δεν ήταν εκεί. Κοίταξε απ' το παράθυρο και είδε την κόρη της δίπλα στην αυλόπορτα, να στέκεται εκεί μαζί με τον Πέτρο. Η Μπαϊμακόβα κατέβηκε βιαστικά τη σκάλα, στάθηκε στο χαγιάτι και φώναξε:

«Νατάλια, σπίτι αμέσως!»

Ο Πέτρος τής έκανε μια υπόκλιση.

«Δεν είναι σωστό, καλό μου παλικάρι, να κουβεντιάζεις με μια κοπέλα χωρίς να είναι κι η μάνα της μπροστά. Από δω και πέρα να μην ξαναγίνει!»

«Μου την τάξατε» της θύμισε ο Πέτρος.

«Δεν έχει να κάνει. Εμείς εδώ έχουμε άλλη συνήθεια» είπε η Μπαϊμακόβα, αμέσως όμως αναρωτήθηκε μέσα της: *Τι μου 'ρθε και θύμωσα; Νέοι είναι, ας έκανα και λίγο τα στραβά μάτια. Δεν έπρεπε να του μιλήσω έτσι. Θα νομίσουν πως ζήλεψα την κόρη μου.*

Στο δωμάτιο τράβηξε την κόρη της από την κοτσίδα, τόσο που την έκανε να πονέσει, και της απαγόρευσε να ξεμοναχιάζεται με τον αρραβωνιαστικό της.

«Δε λέω, ο πατέρας σου σας ευλόγησε βέβαια, προσώρας όμως δεν τον έχεις τίποτα, τίποτα δεν είναι σίγουρο ακόμα – μπορεί να ρίξει χιόνι, μπορεί να 'χουμε βροχή, μπορεί να 'χουμε στέφανα, μπορεί να μείνεις μοναχή» είπε αυστηρά στην κόρη της.

Μια σκοτεινή ανησυχία πέρασε τις σκέψεις της. Λίγες μέρες αργότερα, πήγε στην Ερντάσκαγια να της ρίξει τα χαρτιά. (Όλες οι γυναίκες της πολιτείας πηγαίνανε σ' αυτήν, γιατί πιστεύανε πως ήξερε να διαβάζει τα μελλούμενα. Η Ερντάσκαγια ήτανε χοντρή, είχε διπλό προγόυλι κι έμοιαζε

με καμπάνα. Όλες οι γυναίκες της πολιτείας πηγαίνανε και της λέγανε τις αμαρτίες τους, τους φόβους και τις πίκρες τους.)

«Ποιος ο λόγος να σου ρίξω τα χαρτιά;» είπε η Ερντάσκαγια. «Θα σ' το πω καθαρά, ψυχούλα μου, και να μου το θυμηθείς. Μην τον αφήνεις τούτον τον άνθρωπο να φύγει από κοντά σου, να τον ακούς και να του 'χεις εμπιστοσύνη. Κοίτα τα μάτια μου: βλέπεις πώς ξεπετιούνται απ' τις κόγχες τους, λες και θέλουνε να σκαρφαλώσουνε στο μέτωπο; Είμαι ανοιχτομάτα εγώ που με βλέπεις και τους ξέρω απόξω κι ανακατωτά τους ανθρώπους, ξέρω τι γίνεται μες στα φυλλοκάρδια τους, τους ξέρω όσο ξέρω και την τράπουλά μου. Το πρόσεξες τι καπάτσος άνθρωπος είναι; Είδες που όλες του οι δουλειές πάνε πρίμα, λες και κυλάνε σε καλοστρωμένες ράγες; Εδώ οι δικοί μας μουζίκιοι, βλέποντας πόσο καλά τα καταφέρνει, γίνονται κίτρινοι απ' το κακό τους και τη ζήλια τους. Άκου με και μένα, ψυχούλα μου, μην τονε φοβάσαι, αυτός δεν είναι λύκος, είναι αρκούδα».

«Αυτό ίσα ίσα με τρομάζει, που είναι αρκούδα» συμφώνησε η χήρα και, αναστενάζοντας, είπε τον καημό της στη χαρτορίχτρα:

«Φοβάμαι. Απ' την πρώτη πρώτη φορά, όταν ήρθε να κάνει προξενιό για την κόρη μου, τον είδα και σκιαχτηγα. Έπεσε ανάμεσά μας ξαφνικά κι αναπάντεχα, λες και τον έριξε κάνα σύννεφο, κανένας δεν τον ήξερε, κι αυτός, λες κι ήτανε το φυσικότερο πράμα του κόσμου, ήρθε να συμπεθεριάσουμε. Είναι πράματα αυτά; Θυμάμαι που μου μίλαγε κι εγώ τον κοίταζα στα ξεδιάντροπα μάτια του, κι ό,τι κι αν μου 'λε-

γε, όλο ναι του απαντούσα, σ' όλα συμφώναγα, λες και μ' εί-
χε αρπάξει απ' τον λαιμό και φοβόμουνα πως θα με πνίξει».

«Αυτό σημαίνει πως πιστεύει στη δύναμή του» εξήγησε
η πάνσοφη καντηλανάφτισσα.

‘Όλ’ αυτά ωστόσο δεν καθησυχάσανε την Μπαϊμακόβα, μ’
όλο που η χαρτορίχτρα, ξεβγάζοντάς την απ’ το σκοτεινό της
δωμάτιο, που τα μαγικά βοτάνια το είχανε ποτίσει με την
πνιγερή μυρωδιά τους, της είπε αποχαιρετώντας την:

«Βάλ’ το καλά στον νου σου: οι βλάκες μόνο στα παραμύ-
θια είναι καπάτσι...»

Η Ερντάσκαγια παίνευε τον Αρταμάνοφ με κάθε ευκαι-
ρία και μίλαγε με τόσο ζήλο για δαύτονε, έλεγε τόσα πολλά,
που θα μπορούσε να σου περάσει η υποψία πως της είχαν δώ-
σει μίζα. Όμως, η Ματριόνα Μπάρσκαγια, που ήτανε ψη-
λή, μελαχρινή και στεγνή σαν παστός μπακαλιάρος, έλεγε
άλλα:

«Όλη η πολιτεία, Ουλιάνα μου, ανησυχεί για σένα και βα-
ρυγκωμάει για την κακή σου μοίρα. Πώς συμβαίνει και δεν
τους φοβάσαι αυτούς τους ξενοφερμένους; Αχ, μα δεν το βλέ-
πεις πως ο ένας του γιος είναι καμπούρης; Σίγουρα οι γονείς
του θα πέσανε σε μεγάλο κρίμα για να γεννηθεί αυτός έτσι
δα, σωστό τέρας...»

Η χήρα η Μπαϊμακόβα τα ’χε χαμένα, δυσκολευότανε να
πάρει μιαν απόφαση. Άρχισε κι έδερνε την κόρη της για ψύλ-
λου πήδημα κι ας το ’νιωθε πως άδικα θυμώνει και τα βάζει
μαζί της. Φρόντιζε ν’ αποφεύγει τους νοικάρηδες της, αυτοί
όμως, πού τους έχανες πού τους έβρισκες, όλο μπροστά της
ήτανε και σκοτεινιάζανε τη ζωή της και τη γιομίζανε ταραχή.

Ο χειμώνας ήρθε χωρίς να τον περιμένουνε, λες κι έφτασε σουρνάμενος κλεφτά, έπεσε μονομιάς πάνω στην πολιτεία, όπως πέφτει ξάφνου ένα σπίτι που γκρεμίζεται, κι οι χιονοθύελλες αρχίσαν και σφυρίζανε, η παγωνιά στρογγυλοκάθισε παντού, σκέπασε τους δρόμους και τα σπίτια με το ζαχαρένιο στρώμα του χιονιού, φόρεσε μπαμπακερά σκουφιά στους τρούλους των εκκλησιών, αλυσόδεσε με άσπρο σίδερο τα ποτάμια και το σκουριασμένο νερό των βάλτων. Πάνω στον πάγο του Οκά άρχισαν να γίνονται αγώνες πυγμαχίας ανάμεσα στους πολίτες και τους μουζίκους των γύρω χωριών. Ο Αλεξέι κάθε γιορτή πήγαινε και έπαιρνε μέρος σ' αυτές τις πυγμαχίες και κάθε φορά γύριζε σπίτι σκασμένος απ' το κακό του, με σπασμένα τα μούτρα.

«Λοιπόν, Αλεξέι, τι έγινε;» ρώταγε ο Αρταμάνοφ. «Καταπώς φαίνεται, εδώ είναι πιο καπάτσοι στις μπουνιές απ' ό,τι ήταν στον τόπο μας, ε;»

Ο Αλεξέι έπαιρνε ένα μπακιρένιο νόμισμα ή ένα κομμάτι πάγο κι έτριβε τα χτυπημένα μέρη του που είχαν μελανιάσει. Έσμιγε τα φρύδια του και δεν έλεγε τίποτα, μόνο τ' αετίσια μάτια του πέταγαν σπίθες, ο Πέτρος όμως δε βάσταζε μια φορά και είπε:

«Ο Αλεξέι ξέρει και παίζει γρήγορα τις γροθιές, είναι και παλικάρι, τον δέρνουνε όμως οι δικοί μας, οι άνθρωποι της πολιτείας».

Ο Ηλίας Αρταμάνοφ, απιθώνοντας τη γροθιά του στο τραπέζι, ρώτησε:

«Γιατί;»

«Έχουνε μίσος».

«Αυτόν μισούνε;»

«Όλους μας, μέχρι τον τελευταίο. Δεν αγαπάνε κανέναν μας».

Ο πατέρας χτύπησε τη γροθιά του στο τραπέζι και το χτύπημα ήταν τόσο δυνατό που το κερί πετάχτηκε απ' το σφεντάμι και έσβησε. Μέσα στο σκοτάδι ακούστηκε ο Αρταμάνοφ να ουρλιάζει:

«Τι κάθεται και μου τσαμπουνάς οληνώρα γι' αγάπες; Άντρας είσαι συ για κανένα κοριτσόπουλο; Να μην την ξανακούσω αυτή τη λέξη!»

Ανάβοντας το κερί, ο Νικήτας είπε ήρεμα:

«Δε θα 'πρεπε να πηγαίνει ο Αλεξέι να χτυπιέται με τις γροθιές».

«Για να γίνουμε περίγελο του κόσμου δηλαδή. Για να έχουνε να λένε πως ένας Αρταμάνοφ τούς φοβήθηκε κι έβαλε την ουρά στα σκέλια του! Όταν μιλάν οι άντρες, εσύ να το βουλώσεις, καντηλανάφτη! Μύξα!»

Τους έβρισε όλους, σε λίγες μέρες όμως, την ώρα του δείπνου, τους είπε μισογκρινιάρικα, μισοκαλοσυνάτα:

«Ξέρετε τι λέω, παιδιά; Καιρός να πάτε να κυνηγήσετε αρκούδες. Είναι μια καλή διασκέδαση. Εγώ πήγα να με τον πρίγκιπα Γεώργιο στα δάση του Ριάνσκ.

Ήρθε στο κέφι, διηγήθηκε μερικές περιπτώσεις πετυχημένου κυνηγιού και μια βδομάδα αργότερα πήγε με τον Πέτρο και τον Αλεξέι στο δάσος. Εκεί σκότωσε μιαν αρσενική αρκούδα. Ύστερα πήγανε μόνα τους τ' αδέρφια και βρήκανε τη μάνα. Η θηλυκή αρκούδα ρίχτηκε πάνω στον Αλεξέι, του ξέσκισε το κοντογούνι του, του γρατζούνισε το πλευρό, τ'

αδέρφια όμως τα κατάφεραν τελικά και τη σκότωσαν και φέ-
ρανε στην πολιτεία δυο μικρά αρκουδάκια. Το σκοτωμένο θε-
ρίο τ' αφήσανε στο δάσος, δείπνο των λύκων.

«Λοιπόν; Πώς πάνε οι Αρταμάνοφ σου;» ρωτάγανε την
Μπαϊμακόβα οι κάτοικοι της πολιτείας.

«Ας τα λέμε καλά».

«Τον χειμώνα το γουρούνι ησυχάζει» παρατήρησε ο Πα-
μαλόφ.

Η χήρα άρχισε να αισθάνεται πως από δω και κάμποσο
καιρό τώρα η εχθρική της συμπεριφορά προς τους Αρταμά-
νοφ την πληγώνει κι αυτή την ίδια. Της φαινότανε απίστευ-
το κι όμως το 'νιωθε πως, όσο τους φερνότανε ψυχρά, την
τύλιγε κι αυτή μια παράξενη παγωνιά. Έβλεπε πως οι Αρ-
ταμάνοφ ζούσανε νηφάλια, είχανε σύμπνοια μεταξύ τους, τε-
λειώνανε με πείσμα τις δουλειές τους, κι όσο κι αν πάσχιζε,
κανένας δε θα μπορούσε να τους κατηγορήσει για τίποτα κα-
κό. Είχε συνεχώς τα μάτια της τέσσερα και παρακολουθού-
σε τον Πέτρο και την κόρη της. Το μόνο που κατάφερε όμως
ήτανε να πειστεί πως τούτο το σιωπηλό, το γεροδεμένο πα-
λικάρι φέρνεται πιο σοβαρά απ' ό,τι θα περίμενε κανείς από
'ναν νέο της ηλικίας του. Ποτέ δεν πάσχιζε να στριμώξει τη
Νατάλια σε καμιά σκοτεινή γωνιά, να της βάλει χέρι και να
της ψιθυρίσει ερωτόλογα, όπως συνηθίζουνε να κάνουν οι γα-
μποί της πολιτείας. Απεναντίας, την ανησυχούσε λιγάκι
που ο Πέτρος φερνότανε στην κόρη της κάπως ακατανόητα,
ψυχρά. Βέβαια, ήταν πάντοτε ευγενικός μαζί της, φαινόταν
μάλιστα πως τη ζηλεύει, μα πάλι... Δε θα 'ναι τρυφερός μα-
ζί της.